

"Creixem de forma desequilibrada"

Ramon Bastardes, fundador d'Edicions 62, fa una radiografia del sector llibre en català. El creixement desequilibrat i el predomini del llibre escolar i la literatura per sobre de la divulgació tècnica i científica, marcaran els propers anys.

Ramon Bastardes, director d'enciclopèdies i obres de referència d'Edicions 62, editorial que va fundar amb Max Cahner, i conseller de l'empresa, ha estat el president de l'Associació d'Editors en Llengua Catalana des de l'any 1992 al 1995. Durant el seu mandat, l'associació ha fet un gran esforç per conèixer amb detall i fidelitat, a través de diverses enquestes, la situació del sector i poder-ne seguir l'evolució actual.

—*Si hi ha una persona al nostre país que s'hagi preocupat per conèixer el perfil del món editorial en llengua catalana heu estat vós. Podríeu destacar-ne els trets que l'identifiquen?*

—Si analitzem l'evolució del sector durant els darrers quinze anys veurem com se'n destaquen dos fets cabdals. En primer lloc, l'increment de l'edició, l'increment global, d'any en any, pel que fa als títols publicats. I, en segon lloc, que aquest increment ha estat desigual, no s'ha repartit de la mateixa forma, segons les matèries o sectors. No totes les seccions han avançat en la mateixa proporció. No hi ha hagut un creixement harmònic. Més encara. Podríem dir que durant aquests darrers anys s'ha accentuat un cert desequilibri, en comparació amb països amb estat propi i una cultura normalitzada, més o menys propers al nostre.

—*L'increment de títols ha estat més o menys constant?*

—En el detallat anàlisi que vaig publicar a EL TEMPS del 13 de juny del 1994, constatava que entre el 79 i el 92, on conclouia que es podia parlar d'una evolució brillant, però també d'un futur incert, durant aquests catorze anys, deixant a part les institucions i els llibres d'autor-editor, s'havia produït un

creixement en el nombre de títols publicats per empreses editores. En títols, i primeres edicions, en aquests catorze anys es va passar de 702 a 2.538. L'índex d'augment és del 3,62 és a dir, del 262 per cent. Gairebé s'ha quadruplicat. Però si mirem els sectors que han crescut més veurem que són els de la literatura juvenil i infantil i els llibres de text fins a COU. Aquí el creixement registra índexs del 5,95 i el 5,98,

respectivament, gairebé un índex del 6. Però en literatura el creixement és menor. Es passa de 193 títols a 499, un índex del 2,59. I en la resta de matèries, el mateix.

—*La introducció del català a les escoles.*

—Clar. Aquesta n'és la causa, la normalització de l'ensenyament escolar i l'obligatorietat de comprar llibres de text i de lectura en català. Una secció que era molt baixa, dins de la producció editorial en llengua catalana, i que després ha assolit un lloc extraordinàriament alt. El 1979 es van publicar 114 llibres infantils i juvenils per 193 de literatura. El 1992, el primer àmbit va comptabilitzar 678 títols i el segon 499. El primer supera clarament el segon. La situació s'ha capgirat.

—*Però això és positiu, no?*

—Tot això és saludable, però no és normal. Indica que la nostra producció editorial és desequilibrada. I ho acabarem d'entendre si ana-

"Les reedicions, que en tres anys han passat del 30 al 50 per cent, augmenten perquè els tiratges són cada cop més curts. Si s'haguessin mantingut els tiratges, la dada de l'augment de les reedicions seria fantàstica."

litzem les altres matèries. L'any 1992, tot el que no és literatura, per l'edat que sigui, ni geografia i història, és a dir, ciències socials i humanitats, belles arts, filosofia, i ciències i tècniques, continua essent, proporcionalment parlant, un sector deficitari, comparat amb la quota que té aquest àmbit en altres llengües. En contrapartida, la literatura, incloent-hi novel·la i assaig, assoleix una quota superior a la dels altres països. Ciències aplicades és el

pitjor àmbit. Què passarà els propers anys? És impossible pronosticar-ho. Ara bé, jo crec que en línies generals, la situació variarà molt lentament.

—Tornant al que comentàvem abans, l'increment ha estat posat en dubte des de Madrid, no?

—L'increment de producció de títols s'ha mantingut malgrat que les estadístiques oficials, poc serioses, del Ministeri de Cultura, van dir que el 94 va baixar l'edició en català en relació al 93. Nosaltres creiem que no és així. Si el 92 havíem fet 5.128 títols, el 94 l'estudi de l'Associació d'Editors en Llengua Catalana indicava que s'havien arribat als 5.638. I pels indicis que tenim dels editors professionals, el 95, si no arribem al 6.000, en faltarà poc. Per tant, cada any hem crescut, poc o molt.

—Què augmenten més, d'any en any, les novetats o les reedicions?

—Augmenten molt més les reedicions que les novetats.

—I axò és bo o és dolent?

—Des del punt de vista de la creació és negatiu. Indicaria que la creativitat dels escriptors no creix amb un ritme sostingut. Des del punt de vista de consum, és positiu i negatiu alhora. Positiu, si vols, però cal ponderar-ho. Cal tenir en compte que les reedicions augmenten bàsicament, o en gran part, perquè es fan tiratges més curts. Si s'haguessin mantingut els tiratges, la dada de l'augment de les reedicions seria fantàstica. Com a impressió personal puc dir que si les reedicions, l'any 1993, representaven la tercera part, i el 94, el 40 per cent, el 95, encara no en tenim les dades, ens acostarem al 50 per cent.

—La dada no indica, si més no en part, que els editors afinen més? La reedició no demostra que han encertat a publicar aquell títol?

—Aquesta seria la perspectiva més optimista. Jo crec que és que els editors són més prudents. Si tenim confiança en el producte, farem un tiratge més alt. Suposo que cada cop en sabem més. Però això no hi influeix. També respon a una estratègia d'inversió.

—Hi ha xifres sobre el descens dels tiratges?

—Entre el 90 i el 92, els tiratges baixen més d'un 11 per cent. I entre el 92 i el 94, tornen a baixar un 5 per cent, gairebé. La tendència a reduir tiratges es manté constant del 90 al 94. Aquest fenomen és paral·lel al que es produeix en el mercat castellà, tot i que allà la mitjana del tiratge és més alta, naturalment. Hi ha un altre factor que hi ha influït. És un factor tècnic: l'autoedició dels llibres. El cost de la composició del text d'un llibre ha baixat i, a més, es fa a casa, i això vol dir que ja no s'escandalla, sinó que forma part dels costos generals de l'empresa. Les despeses generals de la casa s'encareixen i el cost directe del llibre s'abarateix. Quan això no passava, per abaratir el cost de cada llibre, per compensar el cost, convenia fer tiratges llargs. Però el cost del llibre hi és. Potser la diferència entre fer mil o dos mil exemplars no és tan forta com abans, però hi és. Per tant, sempre sortirà més a compte fer-ne dos mil que mil, si les perspectives comercials són bones.

—Però la reducció de tiratges s'aturarà algun dia, no?

Ramon Bastardes. El director d'Edicions 62 critica la falta de subvencions de la Generalitat de Catalunya a les traduccions de llibres al català.

El director d'Edicions 62 parla sobre les relacions entre els editors i els autors. Afirmar que els editors no tracten d'enganyar els autors, d'estafar-los, sinó que en tot cas hi ha hagut un endarreriment en les liquidacions dels drets d'autor que ha causat aquesta mala imatge.

—Sí, té un límit. Jo crec que hauria de passar per un canvi d'orientació editorial i fer aquells llibres que permeten fer uns tiratges mínims més alts. Això és el prudent.

—Però tot editor té dret a fer trenta títols al mes de mil exemplars cadascun en comptes de deu de tres mil, no?

—Evidentment, en té tot el dret. Però el resultat no és el mateix.

—Què ha passat amb les traduccions? Continuen sense avançar?

—El 94 l'edició del llibre traduït va baixar. En novetats, el 93 les traduccions representaven el 20 per cent i el 94, van baixar al 16 per cent. Pel que fa a la xifra de traduccions publicades per empreses editorials, la davallada és important. Baixa cinc punts del 93 al 94. De 711 llibres es passa a 540: una baixada del 24 per cent. És una dada important, pel que té d'obertura al món. Les subvencions han resultat insuficients. Molts editors en fan i hi ha molta competència.

—Què aconselleu?

—Crec que s'hauria de diversificar el producte i anar cap a l'edició integral. L'edició en català pateix unes mancances importants. No té el caràcter global de l'edició integral. Caldria créixer en les matèries que ocupen una quota baixa. Si no creixem en els àmbits que som deficitaris no hi haurà una nova expansió. Ara, això no és fàcil. Cal un suport social i polític, perquè és una edició més aventurada comercialment.

—Potser els editors són poc valents per fer llibres de ciència aplicada, com jardineria o bellesa, perquè en general són, d'origen, uns lletraferits, no?

—Originàriament, sí. Fa vint anys ho eren molt. Crec però que han evolucionat i van deixant de ser-ho tant. L'editor en català, en general, ve d'una època, la dictadura, que el que calia potenciar eren els aspectes més literaris que no pas els de la ciència

i la tècnica. Recordo que quan publicàvem *Serra d'Or* als seixanta aconseguir articles més o menys tècnics era mol difícil perquè la gent d'aquest àmbit estava poc avesada a escriure en català. L'editor de totes maneres ha anat evolucionant, potser massa lentament, això sí.

—Tornem a una qüestió tractada anteriorment. Per què no són bones les dades del Ministeri de Cultura?

—És el que denunciem cada any. El ministeri no fa un tractament estadístic correcte de la informació que té. Barreja dades que corresponen a anys diversos, a productes diversos i fins i tot hi inclou llibres que no són en llengua catalana i també vídeos i cassetts. Hauria de depurar les dades i no ho fa. I després, que els editors, en nombre considerable, incompleixen les obligacions. No donen les dades al moment ni amb la fidelitat que fa al cas. Sobretot, que no es donen a temps. I després deixen de fer una cosa que és notificar les reimpressions i les reedicions, perquè no hi estan obligats, tret que hi hagi algun canvi significatiu o important, com els canvis de contingut, de col·lecció o de preu.

—Les traduccions estan encallades, com heu dit. Què es podria fer per desencallar la situació?

—No hi ha una política decidida per part de la Generalitat per trencar la tendència. La subvenció de la Institució de les Lletres està congelada i no és estimulants. I resulta finalment insuficient per competir amb l'edició castellana o competir amb l'edició original, sense cost de traducció.

—En arribar l'autonomia, el conseller Cahner va celebrar una reunió amb els editors a Montserrat. D'aquí van sorgir les línies bàsiques de la política del llibre en català. No hauríeu d'haver tornat més d'una vegada a Montserrat per replantejar o millorar aquesta política?

—S'han mantingut relacions intenses amb els consellers. S'han fet dossiers informatius. I jo he viscut personalment una cosa que no s'havia fet mai, una jornada de diàleg entorn del llibre a Sitges amb el conseller i els màxims responsables del departament i tots plegats vam passar el dia xerrant. Vols que et digui una cosa? A partir d'aquel·l dia, només van venir mesures restrictives. No hi ha prou sensibilitat envers el llibre. No es té consciència que encara no som un país normal i els ajuts són cada vegada menors. I ara, amb la crisi econòmica i els retalls del pressupost, pitjor. No és per falta de contactes que les coses no han avançat més. En tot cas, per falta d'autèntic diàleg. Un cas. Els editors del País Valencià i les Illes saben que tenien una via, l'Annex 4, en compra de llibres per a biblioteques públiques que acollia el llibre de fons que no havia pogut tenir el suport genèric. Això es va acabar. Era d'una quantia relativament modesta, però era una via que afavoria el sector. I no parlem de la política de subministrament a les biblioteques públiques. La compra de llibres continua essent i cada cop més, baixíssima, per part de la Generalitat.

—Al costat de certs signes d'estancament o de re-

gressió hi ha fets molt positius, com ha estat l'èxit de les col·leccions de llibre de quiosc.

—Es molt important perquè indica que el llibre català ha penetrat en unes àrees de les quals era absent o molt poc representat. A més, en pobles o barris on hi ha poques llibreries, tan sols el quiosc o la papereria-quiosc, el llibre català ha arribat per primer cop.

—La crisi de la llibreria afecta més el llibre català?

—Crec que sí. Amb una xarxa més potent, la situació seria més favorable per tothom i per tant, per al llibre català. Segur. Ara, és difícil saber què falla, qui té la culpa de les coses. Amb un índex de lectura baix és difícil que la llibreria vagi bé. El sistema d'enviar totes les novetats i que el llibreter no sàpiga on col·locar-les i les hagi de tornar aviat si no vol pagar els llibres em sembla tot plegat bastant kafkià. Les llibreries no funcionen bé però la culpa no és només del llibreter. És un fenomen social global. Ara, que no funciona bé és evident, amb comptades i honorables excepcions, val la pena dir-ho. Que la primera llibreria de Barcelona sigui El Corte Inglés no és simptomàtic? Vol dir que la gent no va a la llibreria. Se la troba quan surt de casa per una altra cosa.

—Els editors, oi que han millorat considerablement la relació amb els autors, aquests darrers anys? Oi que ja no els enreden tant?

—A veure. Em sembla que l'editor no s'ha dedicat mai a enredar o enganyar l'autor. El que passa és que hi ha hagut episodis de picaresca, com a tot arreu. D'estafar, estafar autors, em sembla que no ha existit com a fenomen general, ni molt menys. En aquest sentit no em sembla que hi hagi hagut diferències amb anys anteriors. Ara, endarreriments en les liquidacions, sí. La liquidació dels drets d'autor és fàcil de retardar-la i és un mecanisme fàcil d'aplicar en situació de dificultat econòmica. Però jo crec que no es tracta d'un fenomen important, ni ara ni abans.

—S'ha parlat sovint de la debilitat empresarial del sector i que calia anar cap a les fusions o les associacions?

—A mí em sembla que la col·laboració entre editors continua essent interessant. És possible portar a terme operacions conjuntes que siguin beneficioses per les diverses parts. Tot és relatiu.

Lluís Bonada

JA T'HO DIRÉ

LA VEU DE
MENORCA QUE
S'ESCAMPA
ARREU DELS
PAÏSOS
CATALANS

ja t'ho diré

CD i MC
a la
venda

EL MILLOR
DISC DEL '95
SEGONS ENDEROCK
ANUNCIAT EN
TV

EL DISC D'AQUEST ST. JORDI

Música global discogràfica.
L'editora que aposta per
tots els gèneres de la
música en català.

NOVETATS:

- Clau de lluna (folk)
- Miquel Sala i A17 (pop)
- Moments (jazz)
- Selvatana (salsa)

